

עלי ספר

הרב חיים חזקיהו מדיני, ה"שדי חמד"

"טוב שם משמן טוב".
כמה הולך שמן טוב? מְקִיטוֹן לְטֹרְקִלִין.
ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו (מדרש).

אברהם אבינו נצטווה ללכת ממרכז העולם העתיק, שהיה בטהר הפורה, אל ארץ כנען, אל ארץ בלתי נודעת, והתברך "ואגדלה שמך", שיהיה שמו מפורסם בכל העולם. סגולה מיוחדת זו שמורה לבניו. ישנם תלמידי חכמים, שיושבים בקרן זווית ובמקומות רחוקים ממרכז היישוב ושם התפרסם בכל העולם.

אחת הדמויות המעוררות אצלי עניין מיוחד ורצון לכתוב עליהן משכבר הימים היא דמותו של מחבר ספר "שדי חמד", **הרב חיים חזקיהו מדיני** (המכונה החח"מ). גאון עצום ובקי נפלא שחי את רוב שנותיו בקהילה נידחת בחצי האי

קרים והתפרסם בעולם בזכות חיבורו "שדי חמד", שהוא כעין אנציקלופדיה הלכתית רבת היקף.

בסוף העולם

החח"מ היה יליד ירושלים שנת תקצ"ה (1835). יצא לחוץ לארץ עקב קשיי פרנסה וגדל בתלמודו בין תלמידי החכמים בעיר קושטא. בשנת תרכ"ז נענה להצעה לכהן כרב בעיר קראסו-באזר (קראסוב) בחצי האי קרים אשר בדרום רוסיה. המצב הרוחני הירוד של הקהילה המקומית הוותיקה "הקרימצאקים" לא הרתיע אותו. במכתב ששיגר לרב יצחק אלחנן מקובנה מתאר הוא את מצב היהודים בבואו למקום: "והנה כבואי ראיתי כי נשתכחה תורה בעל פה מפיהם, ואף תורה שבכתב עתידה להשתכח". החח"מ, כדובר השפה התורכית, השכיל לדבר עם המקומיים בשפה הטטארית הדומה לתורכית. בעצמו לימד תורה לנערים וכך גידל דור חדש של תלמידי חכמים במקום. במקביל לעבודתו בקהילה היה שקוע בחיבורו הגדול "שדי חמד", על כללי הש"ס והפוסקים ואסיפת דינים מחודשים מספרי אחרונים ספרדים ואשכנזים. במשך השנים יצאו לאור כעשרה כרכים גדולים בעזרת נדיבים מקומיים שתמכו כלכלית ברב. ב"שדי חמד" הוא לא רק מביא מקורות ומצטט במדויק מספרים רבים מאד אלא גם חותך, מעיר, קושר, בעמקת. כדרך

חכמי הספרדים הכתיבה מסודרת ובוררה.

1700 תשובות בשנה

החח"מ עמד בקשרי מכתבים עם חכמים מכל העולם. ספרדים ואשכנזים הריצו אליו שאלות ותשובות מקצוי תבל. במפתח ה"שדי חמד" ניתן למצוא מכותבים מקושטא ומג'רבה כמו גם מורשה ומקאליש. ב"מכתב גלוי" שפרסם עם עלייתו ארצה כותב הוא כי בשבתו בקראסוב הוצרך להשיב על למעלה מאלף ושבע מאות מכתבים במשך שנה אחת! לצורך זה נעזר בצוות מסור מתלמידיו, שהיו מעתיקים את תשובותיו מכתב ספרדי רהוט (כדרך הרבנים הספרדים) לכתב רש"י, כדי שיהיה מובן למקבלים, שרובם היו אשכנזים. כל הוצאות הדיוור היו עליו. מאחר שעלה ארצה בגפו, ללא תלמידיו, מודיע הוא ב"מכתב גלוי" לידידיו כי גדר על עצמו לא להשיב למכתבים מכאן ואילך.

בק"ק חברון

לאחר שלושים ושלש שנים שכיהן ברבנות בקצה נידח של העולם היהודי ולאחר שהתפרסם ופקע שמו, שב החח"מ לארץ ישראל, כור מחצבתו, כרב נודע. כאן הוא ביכר לחיות בקהילה קטנה, בעיר האבות - חברון, כדי שלא יפריעוהו בלמוד תורה ובחיבור ספריו. דירתו היתה סמוכה ל"בית רומנו" והיא מצויה כיום במתחם ישיבת "שבי חברון". ספרייתו הגדולה נתרמה לבית חולים "משגב לך" בירושלים. הרב חח"מ נפטר בשנת תרס"ה (1905) ומנוחתו כבוד בחלקת הרבנים בבית הקברות העתיק של חברון.

בשולי הדברים אפנה לדבריו של רבי יעקב חיים סופר שליט"א, ראש ישיבת כף החיים בירושלים. בראש מאמרו "ל"ב הערות בספר שדי חמד" (חוב' נזר התורה גל' כ תשס"ט) כתב: "הערות והארות בדיברות קודשו של רבינו הגדול, דכל רז לא איס ליה, גאון עוזנו, רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל, מחבר הספר המופלא שדי חמד". במאמרו מגיה הרב יעקב חיים סופר מקורות לא מזוהים בספר "שדי חמד". לעניות דעתי, הרב יעקב חיים סופר ממשיך בבקיאותו המופלאה ובחיבוריו התורניים הרבים את דרכו של בעל השדי חמד זצ"ל.

לקבלת חומר תורני מאוצרות ספריית הרמב"ם:
elboim_a@mail.tel-aviv.gov.il